ZAKONODAVNO UREĐENJE INVALIDSKOG OSIGURANJA I PRIMERI DOBRE PRAKSE U REHABILITACIJI OSIGURANIKA I KORISNIKA U SRBIJI

Ljubljana, 9-11. juna 2016. godine

- Oblast prevencije invalidnosti i profesionalne rehabilitacije osiguranika u Srbiji, u ranijem periodu bio je regulisan Zakonom o PIO, a od 2009. godine posebnim Zakonom o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba sa invaliditetom

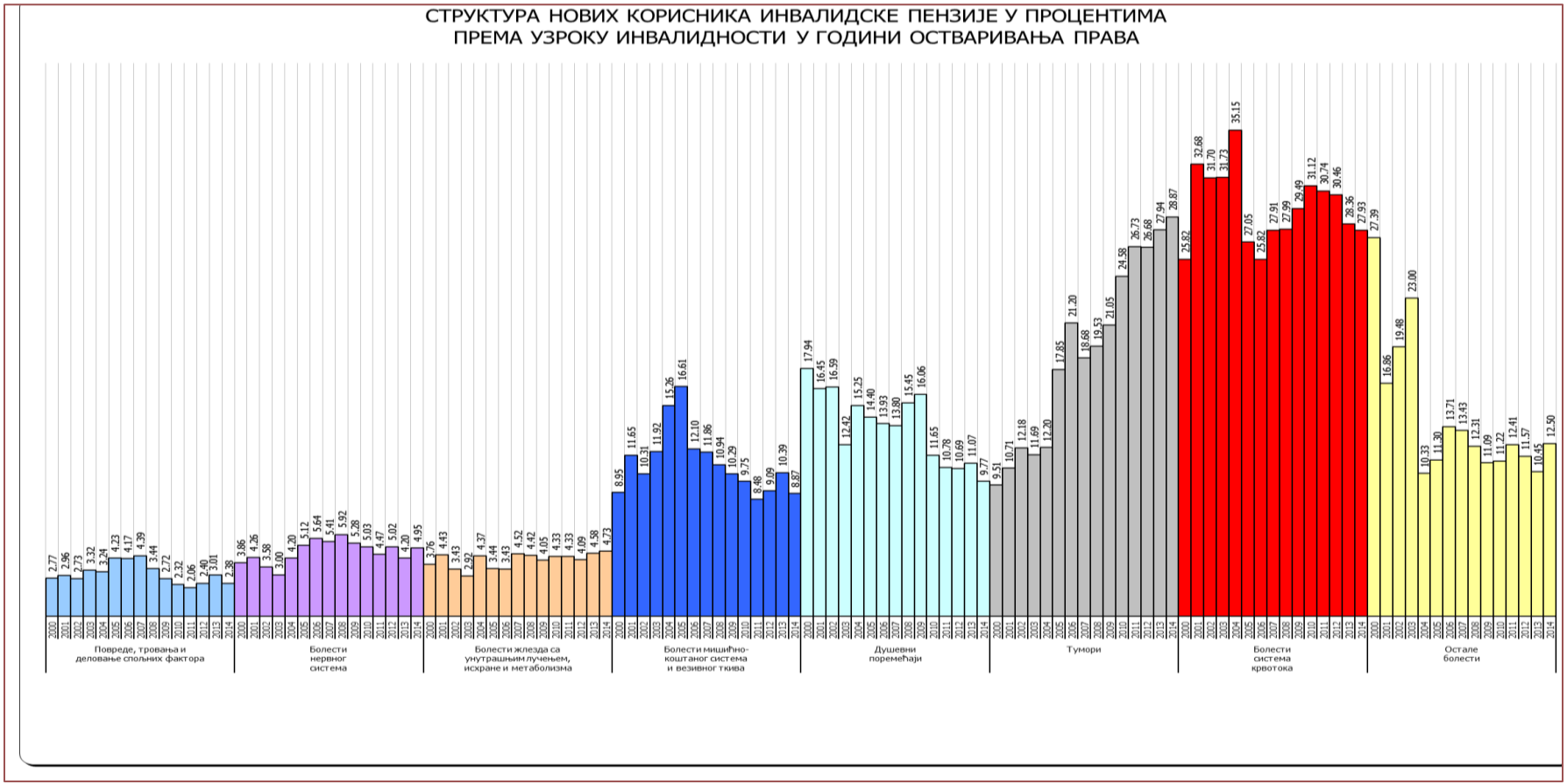
- Zakon o PIO je, svojevremeno, omogućavao Fondu da izdvoji sredstva za finansiranje mera i akcija koje neposredno doprinose prevenciji invalidnosti, finansiranjem mera zaštite na radu, programa koji eliminišu štetni uticaj u radnoj sredini, razvoja preduzeća za radno osposobljavanje i zapošljavanje invalida (zaštitne radionice) i učestvovanjem u finansiranju troškova specijalizovanih zavoda za prevenciju invalidnosti i rehabilitaciju osiguranika koji rade na radnim mestima sa posebnim uslovima rada

- Zakonom o penzijskom i invalidskom osiguranju Republike Srbije iz 2003. godine promenjena je definicija invalidnosti, tako da pravo na invalidsku penziju osiguranici ostvaruju samo po osnovu potpunog gubitka radne sposobnosti i uslova koji podrazumeva određen period staža osiguranja

- Pravo na invalidsku penziju ostvaruje se kada se utvrdi potpuni gubitak radne sposobnosti:
  - ako je uzrok invalidnosti povreda na radu ili profesionalna bolest, bez obzira na dužinu staža
  - ako je invalidnost posledica bolesti ili povrede van rada, potrebno je da je invalidnost nastala pre navršenja godina života propisanih za sticanje prava na starosnu penziju i najmanje 5 godina staža osiguranja, za koji su uplaćeni doprinosi

- Izuzetak su osiguranici kod kojih je invalidnost nastala pre 30. godine života:
  - do 20 godina potrebna je najmanje 1 godina staža osiguranja
  - do 25 godina – 2 godine staža osiguranja
  - do 30 godina – 3 godine staža osiguranja

- Ukoliko je potpuni gubitak radne sposobnosti, prouzrokovan bolešću ili povredom van rada, nastao posle navršenja godina života propisanih za sticanje prava na starosnu penziju, ne može se ostvariti pravo na invalidsku penziju.

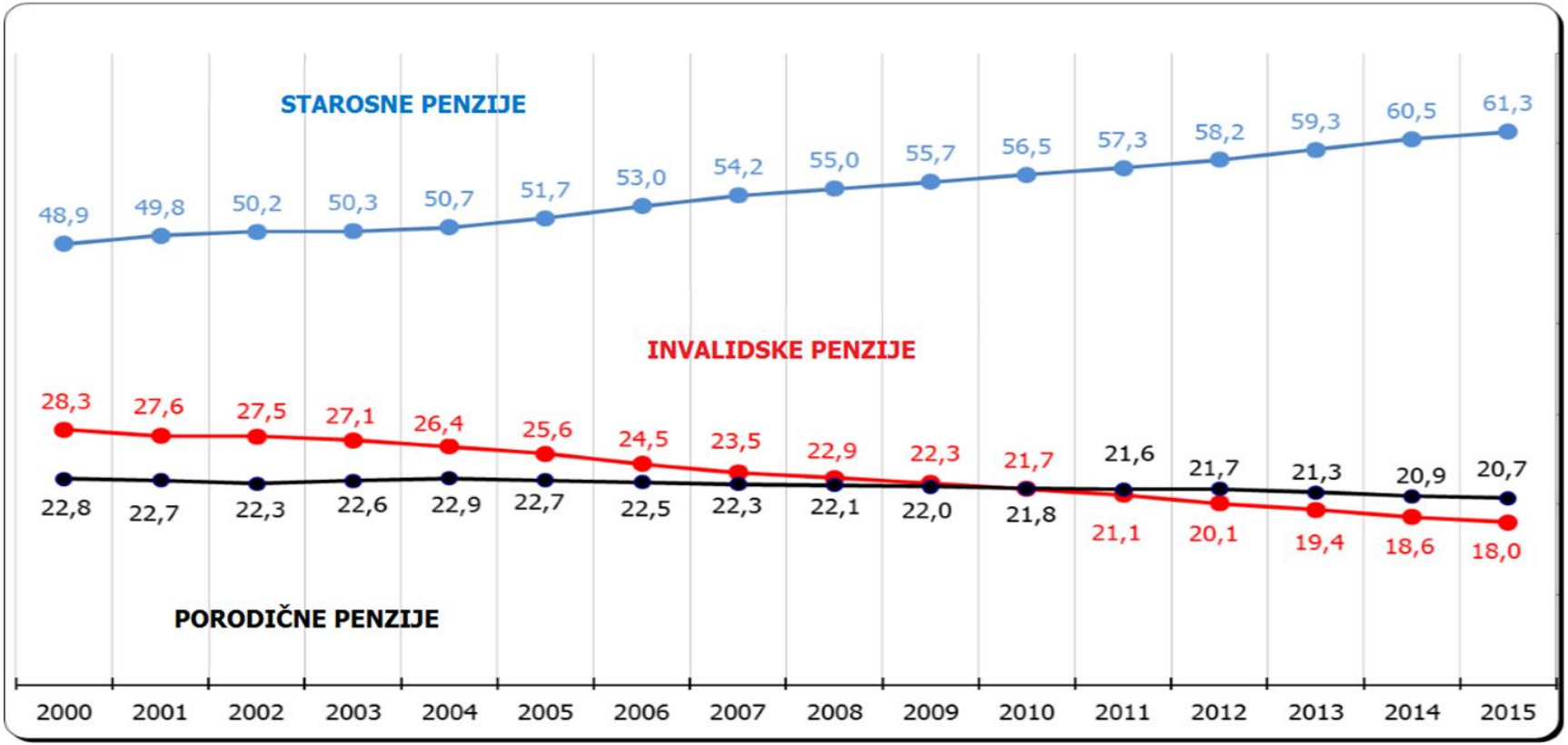

СТРУКТУРА НОВИХ КОРИСНИКА ИНВАЛИДСКЕ ПЕНЗИЈЕ У ПРОЦЕНТИМА
ПРЕМА УЗРОКУ ИНВАЛИДНОСТИ У ГОДИНИ ОСТВАРИВАЊА ПРАВА
Повреде, тровања и деловање спољних фактора
Болести нервног система
Болести жлезда са унутрашњим лучењем, исхране и метаболизма
Болести мишићно-коштаног система и везивног ткива
Душевни поремећаји
Тумори
Болести система крвотока
Остале болести

- Potpuni gubitak radne sposobnosti, kao uslov za ostvarivanje prava na invalidsku penziju od 2003. godine, podrazumeva ocenu opšte radne sposobnosti lica, a ne radne sposobnosti za posao koji obavlja, kako je bilo po ranijim propisima

- Činjenica je da se promena u definiciji invalidnosti odrazila na broj korisnika invalidskih penzija u Srbiji, koji beleže pad u apsolutnom broju (od 2000. do 2015. godine broj invalidskih penzionera u apsolutnom broju manji je za 115.000) i smanjenje procenta učešća u ukupnom broju penzionera u Srbiji

2000. god. – 427.466 invalidskih penzionera – 28,29% od ukupnog broja
2005. god. – 386.692 invalidskih penzionera – 25,63% od ukupnog broja
2010. god. – 352.961 invalidskih penzionera – 21,70% od ukupnog broja
2013. god. – 334.040 invalidskih penzionera - 19,39% od ukupnog broja
2015. god. – 312. 357 invalidskih penzionera - 18% od ukupnog broja

Struktura korisnika penzije po vrsti prava 2000-2015. godine

- Po ranijim propisima, prava osiguranika u slučaju nastanka invalidnosti bila su:
  - pravo na invalidsku penziju i
  - prava u zavisnosti od toga u kom obimu je kod osiguranika nastala invalidnost, i to:
    - pravo na rad sa skraćenim radnim vremenom i s tim u vezi novčane naknade zbog rada sa skraćenim radnim vremenom (II kategorija invalidnosti),
    - pravo na rad na drugom odgovarajućem radnom mestu, i s tim u vezi pravo na novčanu naknadu zbog manje zarade (III kategorija invalidnosti) i
    - pravo za slučaj opasnosti od nastanka invalidnosti
- Korisnici prava na naknadu po osnovu II i III kategorije, ostvarene po ranijim propisima, koji nisu zaposleni, prevedeni su 2003. godine, po novom Zakonu o PIO, u korisnike privremene naknade u iznosu 50% invalidske penzije

- Fond je, do 2003. godine, u skladu sa Zakonom o PIO:
  - Finansirao preventivnu rehabilitaciju u odgovarajućim rehabilitacionim centrima u banjsko-klimatskim lečilištima, odnosno prevenciju invalidnosti, za zaposlene na radnim mestima pod posebnim uslovima rada
  - Sufinansirao preduzeća za radno osposobljavanje i zapošljavanje invalida – tzv. zaštitne radionice, kojih je 2003. godine bilo 60
  - Kontrolisao poslodavce da li sprovode zakonsku obavezu da zadrže na radu, odnosno da prime na rad ili na profesionalnu rehabilitaciju, invalida rada kod koga je invalidnost nastupila za vreme rada ili da mu obezbedi odgovarajuće zaposlenje kod drugog poslodavca
  - Isplaćivao novčanu naknadu invalidima II i III kategorije

- Proces reformi započet je 1997. godine, ukidanjem tzv. II kategorije invalidnosti, odnosno prava na rad sa skraćenim radnim vremenom, nastavljen je Zakonom o PIO iz 2003. godine, tako što su ukinuta i druga prava po osnovu preostale radne sposobnosti
- Preostala radna sposobnost, koja je ranije postojala u sistemu penzijskog i invalidskog osiguranja, sada postoji u drugom zakonu i tako je rešen problem svih onih osiguranika kojima od 2003. godine nije utvrđena preostala radna sposobnost

- 2009. godine donet je Zakon o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba sa invaliditetom, kojim se uređuju uslovi i način zapošljavanja osoba sa invaliditetom

- Aktivna politika zapošljavanja osoba sa invaliditetom podrazumeva mere i podsticaje usmerene na podizanje motivacije, zapošljavanje i samozapošljavanje osoba sa invaliditetom

- Obaveza zapošljavanja, u smislu ovog Zakona, podrazumeva da je svaki poslodavac koji ima od 20 do 49 zaposlenih dužan da ima u radnom odnosu jednu osobu sa invaliditetom, a koji ima 50 i više zaposlenih - dve osobe sa invaliditetom, i na svakih narednih započetih 50 zaposlenih po jednu osobu sa invaliditetom

- Poslodavac koji ne zaposli osobe sa invaliditetom u skladu sa ovim Zakonom dužan je da uplati iznos od 50% prosečne zarade po zaposlenom u Republici, čime ispunjava obavezu zapošljavanja

- Osobe sa invaliditetom, odnosno osiguranici koji nemaju potpuni gubitak radne sposobnosti, mogu na ovaj način da ostvaruju određena prava, shodno utvrđenom stepenu invalidnosti, pogotovo imajući u vidu utvrđenu zakonsku obavezu poslodavaca da zapošljavaju invalide

- Poslodavac koji zaposli osobe sa invaliditetom koje se zapošljavaju pod posebnim uslovima može da ostvari pravo na refundaciju primerenih troškova prilagođavanja radnog mesta za zapošljavanje tih lica

- Poslodavac koji zaposli na neodređeno vreme osobu sa invaliditetom bez radnog iskustva ima pravo na subvenciju zarade za tu osobu u trajanju od 12 meseci, koja iznosi do 75% ukupnih troškova zarade sa pripadajućim doprinosima za obavezno socijalno osiguranje, a ostvaruje se prema propisima o državnoj pomoći za zapošljavanje osoba sa invaliditetom

- Mišljenje i ocenu u pogledu radne sposobnosti i mogućnosti zaposlenja ili održanja zaposlenja daje organ veštačenja Fonda PIO, i u 2015. godini po ovom zakonu je obavljeno veštačenje 5.055 osoba sa invaliditetom

- Od jula 2010. godine, kada je počelo veštačenje po ovom Zakonu, do danas veštačeno je 29.588 osoba sa invaliditetom
- Komisiju za veštačenje čine: lekar veštak Fonda PIO, socijalni radnik, specijalni edukator – defektolog ili drugo stručno lice, psiholog i specijalista medicine rada
- Skala za ocenu bolesti ili oštećenja:
  - 0. stepen – ako ne postoje teškoće i prepreke u radu
  - 1. stepen – ako su teškoće i prepreke male i utiču na radnu sposobnost /zapošljavanje pod opštim uslovima
  - 2. stepen – ako su teškoće i prepreke umerene /zapošljavanje pod posebnim uslovima
  - 3. stepen – ako su teškoće i prepreke potpune ili višestruke /lice se ne može zaposliti

Rehabilitacija korisnika

- Važeći Zakon o penzijskom i invalidskom osiguranju predviđa besplatnu rehabilitaciju korisnika penzija

- Korisnici penzija, sa iznosom penzije do prosečne penzije u Republici, svake godine imaju mogućnost za besplatan desetodnevni oporavak u jednoj od 25 banja u Srbiji, koji obuhvata smeštaj, hranu, lekarske preglede i potrebnu terapiju, a plaćeni su i putni troškovi

- Prosečno godišnje ovo pravo iskoristi oko 11.000 penzionera (2016. godine oko 12.000), a troškove u celini snosi Fond PIO, izdvajajući sredstva u iznosu 0,1% planiranih izvornih prihoda u tekućoj godini

HVALA NA PAŽNJI

RF PIO